

บทที่ 2

เอกสารและการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาใคร่ขอเสนอขอบเขตของเอกสารและงานที่เกี่ยวข้องตามหัวข้อต่อไปนี้

ความหมายและความสำคัญของการนิเทศภายใน

ในสมัยก่อนผู้บริหารการศึกษาหลายท่านเข้าใจว่า หน้าที่การนิเทศการศึกษาเป็นหน้าที่ของบุคคลหนึ่งบุคคลใด หรือกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดโดยเฉพาะ เช่น ศึกษาธิการ หรือผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ หรือผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชาระดับสูง ๆ ขึ้นไป และการนิเทศก็มักจะมีคามหมายเป็นการนิเทศจากภายนอกโดยบุคคลภายนอก หน่วยงานที่จะรับการนิเทศ ประกอบกับผู้บริหารการศึกษาระดับทั้งระดับโรงเรียนและระดับสูงจำนวนไม่น้อย มักจะมองข้ามความสำคัญ และความจำเป็นของการนิเทศการศึกษา จึงมักมอบหมายหน้าที่นี้ให้แก่ผู้ช่วย หรือผู้อื่นกระทำการแทน ทั้ง ๆ ที่แท้ที่จริงแล้วการนิเทศการศึกษาเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนที่ได้ผลแท้จริง จะต้องเป็นการนิเทศภายในโรงเรียนเอง สิบปนนท์ เกตุทัต (2518, หน้า 132) ทองคำ ผดุงสุข (2532, หน้า 149) ได้ให้ความหมายว่า การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน หมายถึง "กระบวนการในการปฏิบัติงานที่ผู้บริหารโรงเรียนและบุคคลในโรงเรียนร่วมมือกันจัดขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนอันจะนำมาซึ่งสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียน" นอกจากนั้น การนิเทศการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการนิเทศโดยศึกษาธิการและผู้บริหารหรือนิเทศโดยบุคลากรภายในโรงเรียน ในระบบการนิเทศภายใน ย่อมมีความหมายเหมือนกัน คือหมายถึงการจัดกิจกรรมที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอน

หรือให้เกิดการเพิ่มพลังในการปฏิบัติงานของครู รวมทั้งให้ครูเกิดความก้าวหน้า อาคม จันทรสุนทร (2519, หน้า 6) หรือ "การนิเทศคือ กระบวนการที่ผู้นิเทศได้วางแผนร่วมกัน และดำเนินการร่วมกัน เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการปฏิบัติงานให้ได้ผลดียิ่งขึ้นโดยผู้นิเทศเป็นผู้ให้ความรู้ทางวิชาการ และข้อคิดเห็นต่าง ๆ ผู้ถูกนิเทศเป็นผู้ให้ข้อมูลแล้วจึงพิจารณาดำเนินการร่วมกัน" รัชนิย์ พรหมพาณิชย์ (2532, หน้า 2)

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529, หน้า 9) ได้ให้ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ว่า หมายถึง ความพยายามทุกชนิดของผู้ที่อยู่ในโรงเรียน ตั้งแต่ผู้บริหารลงไปจนถึงผู้ที่ปรับปรุงส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนการสอนภายในโรงเรียนให้ดีขึ้น เป็นการเพิ่มในการปฏิบัติงานของครู รวมทั้งให้ครูมีความก้าวหน้าในวิชาชีพและผลสุดท้ายคือ การศึกษาของนักเรียนก้าวหน้าไปอย่างมีประสิทธิภาพ

จากความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนที่ได้กล่าวมาแล้วพอสรุปได้ว่า การนิเทศภายในเป็นการร่วมมือกันของบุคลากรภายในโรงเรียน ในการที่จะปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาการสอนของครูเพื่อให้เกิดการเรียนการสอนมีคุณภาพ

หลักการนิเทศภายใน

การนิเทศภายในเป็นกระบวนการช่วยเหลือ ชี้แนะแนวทางและติดตามผลการดำเนินงานด้านการจัดการกระบวนการเรียนการสอนแก่เพื่อนครูในโรงเรียน ในการนิเทศภายในให้มีประสิทธิภาพนั้น จะต้องมีการนิเทศภายในให้มีประสิทธิภาพนั้น จะต้องมีการนิเทศภายใน การนิเทศ เพื่อให้เกิดแนวทางหรือหลักปฏิบัติที่ชัดเจน ทองคำ ผดุงสุข (2532, หน้า 150) ได้กล่าวว่า หลักในการดำเนินการที่พอได้เป็นแนวทางส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาขีดความสามารถที่วางไว้ ดังนี้

1. ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ คือ การจัดการอย่างมีระบบ ระเบียบ และวิธีการดำเนินงานเป็นขั้นตอน

2. เป็นประชาธิปไตย คือ มีสิทธิและเสรีภาพทางวิชาการ ให้เคารพในความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นการให้ความร่วมมือ ร่วมใจ การใช้ความรู้ ความสามารถ เพื่อให้การดำเนินงานสู่เป้าหมายที่ต้องการร่วมกัน

3. เป็นการสร้างสรรค์คือเปิดโอกาสให้แสดงออกและพัฒนาความสามารถแต่ละบุคคล

4. เริ่มต้นจากสภาพปัจจุบัน คือ ศึกษาสภาพปัจจุบันและวิธีการแก้ปัญหา

5. ช่วยพัฒนาความสามารถและความเชื่อมั่นของครู คือ หาทางสนับสนุนส่งเสริมพัฒนาบำรุงขวัญกำลังใจและหาทางปรับปรุงแก้ไข

6. ตั้งอยู่บนรากฐานวิชาชีพ คือ มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับสายงาน

7. สร้างบรรยากาศและความสัมพันธ์ต่อกัน คือสร้างความศรัทธาในงานนิเทศ มีมนุษยสัมพันธ์และค้นหาวิธีการที่ดีกว่าในการทำงานโอกาสต่อไป

ส่วน สังก อุทรานันท์ (2530, หน้า 15) ก็ได้ให้หลักการสำคัญของการนิเทศ สรุปหัวข้อไว้ดังนี้

หลักการที่ 1 การนิเทศการศึกษาเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ

หลักการที่ 2 การนิเทศการศึกษามีเป้าหมายอยู่ที่คุณภาพของนักเรียน แต่การดำเนินงานนั้น จะกระทำโดยผ่านตัวกลางคือ ครูและบุคลากรทางการศึกษา

หลักการที่ 3 การนิเทศการศึกษาในประเทศไทยเน้นการบรรยากาศแห่งความเป็นประชาธิปไตย

สำหรับรัชัญี พรตพณิข (2532, หน้า 5-6) กล่าวถึงหลักการนิเทศการศึกษา สรุปไว้เป็นหัวข้อดังนี้

1. การนิเทศต้องมีความเป็นวิทยาศาสตร์

2. การนิเทศต้องเป็นความร่วมมือกัน

3. การนิเทศต้องเป็นการสร้างสรรค์
4. การนิเทศต้องเป็นประชาธิปไตย
5. การนิเทศต้องมีผลในทางปฏิบัติ
6. การนิเทศต้องเป็นไปอย่างมีระบบ
7. การนิเทศต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของปรัชญา

บทบาทของผู้นิเทศภายใน

แต่เดิมบทบาทหน้าที่ในการนิเทศการศึกษานั้น จะเป็นหน้าที่ของผู้ตรวจราชการหรือศึกษานิเทศก์ทุกระดับ ของแต่ละกรมกองที่จะนิเทศในการกิจที่ต้องรับผิดชอบ ซึ่งอาจจะเป็น การตรวจสอบ การประเมินผลเป็นส่วนใหญ่ ต่อมาได้มีการทบทวนภารกิจ และความเป็นไปได้จึง เกิดมีการนิเทศจากภายนอก คือจากศึกษานิเทศก์ทุกระดับหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย และการนิเทศ ภายในโดยผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน และบุคลากรภายในโรงเรียนที่ได้รับ มอบหมาย ฉลอง ปิ่นทอง (อ้างใน สุกานดา ตบนิยางกูร, 2537, หน้า 177-184) ได้เสนอ ว่าผู้มีบทบาทในการนิเทศภายใน ประกอบด้วยบุคคลหลายฝ่าย หากทุกฝ่ายให้ความร่วมมือและเห็น ความสำคัญอย่างจริงจัง ประกอบกับมีความปรารถนาดีต่อการศึกษแล้ว งานนิเทศการศึกษาจะ ดำเนินไปด้วยดี และประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมายของโรงเรียนที่วางไว้ อันจะเป็นผลต่อ การพัฒนาการศึกษาเป็นอย่างมาก บุคลากรของโรงเรียนดังต่อไปนี้ควรมีบทบาทในการนิเทศภายใน โรงเรียน

1. ผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียน หรือผู้ช่วย ผู้บริหารโรงเรียน มีบทบาทในการนิเทศภายใน ดังนี้

1.1 การปฏิรูปนิเทศครูใหม่ ครูใหม่มีย่อมจะมีปัญหาเกี่ยวกับการปรับตัวให้เข้ากับสภาพ แวดล้อมของโรงเรียน เช่น สภาพการเรียนการสอน เจตคติของเพื่อนครู ความเป็นอยู่ของครู นโยบายของโรงเรียน ฯลฯ ดังนั้นการปฏิรูปนิเทศครูใหม่จึงช่วยเพื่อให้ครูใหม่เข้าใจสิ่งต่าง ๆ อย่างถูกต้องโดยเร็วที่สุด

1.2 การจัดประชุมก่อนเปิดภาคเรียน เพื่อชี้แจงถึงงานที่จะต้องทำเมื่อเปิดภาคเรียน

1.3 การสังเกตการสอนในชั้น ผู้บริหารโรงเรียนคอยหาโอกาสเข้าไปสังเกตการสอนของครู เพื่อหาทางช่วยเหลือนักเรียนในด้านเนื้อหาวิชา และอื่น ๆ ที่จำเป็น

1.4 การนิเทศด้วยการให้คำปรึกษาหารือเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่ม

1.5 การจัดประชุมปฏิบัติการต่าง ๆ เช่น การจัดอภิปรายเกี่ยวกับวิธีสอนต่าง ๆ

1.6 การจัดสัมมนาครูเกี่ยวกับวิธีสอนพัฒนาการของเด็ก การใช้อุปกรณ์อื่น ๆ

1.7 ประสานงานให้หัวหน้ากลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ วางแผนการสอนระยะยาวและจัดทำแผนการสอน ตลอดจนกำหนดวัตถุประสงค์และประเมินผล

1.8 อำนวยความสะดวกในการทำงานของครู นับตั้งแต่การจัดหาวัสดุอุปกรณ์การสอนแบบเรียนและหนังสือค้นคว้าต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้ครูมีความรู้และทำงานได้ดียิ่งขึ้น

1.9 จัดให้มีศูนย์วิชาการสอนของโรงเรียนขึ้น โดยศูนย์วิชาการนี้จะรวบรวมวัสดุอุปกรณ์ หนังสือค้นคว้า และคู่มือในการสอนวิชาต่าง ๆ ไว้ให้ทุกฝ่ายได้ศึกษา

1.10 การวัดผลและประเมินผล กล่าวคือ จะต้องสร้างหรือหาเครื่องมือและวิธีการในการสอบและวัดความรู้ ความสามารถด้านต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบการดำเนินการเรียน การเรียนว่ามีจุดอ่อน จุดแข็งตรงไหนเพื่อจะได้แก้ไข และส่งเสริมให้ตรงจุด อาจใช้แบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน การสังเกตการสอนของครู การใช้แบบสอบถามและเครื่องมือวัดบางอย่างในปัญหาที่ต้องการ

1.11 การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ในเรื่องที่เป็นเทคนิคใหม่ ๆ ที่ครูในโรงเรียนไม่รู้ อาจเชิญวิทยากรจากภายนอกมาให้ความรู้ เช่น ศึกษานิเทศก์ เจ้าหน้าที่ฝ่ายวิชาการ หรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ มาให้ความรู้เป็นครั้งคราว

2. ครูสายผู้สอน หรือครูในโรงเรียน เป็นผู้มีความเกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษาโดยตรง ใครจะเป็นผู้นิเทศก็ตาม แต่ผู้ปฏิบัติส่วนมากจะเป็นครู ครูเป็นผู้ลงมือทำการสอนก่อนจะทราบปัญหาเกี่ยวกับการสอนได้ดี มีครูเป็นจำนวนมากที่มีความสามารถในการสอนสูง เป็นที่ยอมรับของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยทั่วไป บางคนมีความสามารถสูงกว่าผู้นิเทศที่มีบทบาทของครูในการนิเทศการศึกษา มีดังนี้

คุณสมบัติของผู้นิเทศการศึกษา

งานการนิเทศการศึกษาเป็นงานที่ต้องเกี่ยวข้องกับบุคลากรทางการศึกษาหลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นิเทศกับผู้บริหารนิเทศ ซึ่งจะต้องมีการเกี่ยวข้องกันโดยตรง ผู้นิเทศจะต้องอาศัย ความชำนาญ ความมีมนุษยสัมพันธ์ มีการใช้เหตุใช้ผล และสติปัญญา ดังนั้นบุคคลที่จะเป็นผู้นิเทศ การศึกษาได้ดั่งนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ที่เหมาะสม จึงจะทำให้ภาระหน้าที่เกิดประสิทธิภาพพออย่างแท้จริง กล่าวได้ว่า ผู้ทำหน้าที่ในการนิเทศควรจะมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความรู้ทั่วไป ผู้นิเทศต้องมีความรู้อย่างกว้างขวางพอที่จะช่วยให้สามารถอธิบาย ปัญหาต่าง ๆ ได้ เพราะการแก้ปัญหาได้มีขอบเขตจำกัดตายตัว ความรู้ ความเข้าใจในเรื่อง มนุษยวิทยา วิทยาศาสตร์ จะช่วยให้ผู้นิเทศนำศรัทธาเลื่อมใสยิ่งขึ้น
 2. มีความรู้เฉพาะด้านวิชาเฉพาะ ผู้นิเทศต้องมีวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี เพื่อให้เกิด ความเชื่อมั่นในการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาที่ตนรับผิดชอบ ตลอดจนรู้เรื่องหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ให้สอดคล้องกับสังคมและท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด
 3. มีทักษะในการสอน เป็นคุณสมบัติที่จำเป็นอย่างยิ่ง สำหรับผู้ที่ทำหน้าที่นิเทศผู้อื่น เพื่อ ปรับปรุงสมรรถภาพการเรียนการสอน ผู้นิเทศต้องมีทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน ทักษะเร้า ความสนใจ ทักษะอธิบายและยกตัวอย่าง ทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน การสรุปสัมพันธ์ การใช้สถานการณ์จำลอง การเลือกวิธีสอนให้ถูกต้องเหมาะสม เป็นต้น
 4. มีความรู้เกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์การสอนและวิธีสอน ต้องไม่ลืมว่าอุปกรณ์การสอนนั้นเป็น เครื่องช่วยครู ช่วยสอน ทำให้นักเรียนเกิดความคิดรวบยอดได้ถูกต้องและรวดเร็วขึ้น ฉะนั้นผู้นิเทศ ต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาสมัยใหม่ให้เกิดประโยชน์ให้มากที่สุด
- ทองคำ ผดุงสุข (2532, หน้า 150)

กระบวนการนิเทศภายใน

การนิเทศภายในที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาและบรรลุผล ตามสภาพความสำเร็จที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐาน หลักการ ต้องอาศัยกระบวนการที่มีแนวทางดำเนินงานที่ชัดเจน และ จะต้องปฏิบัติให้ครบทุกขั้นตอน จึงจะประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ สังกัด อุทยานันท์

(2529, หน้า 84) ได้กำหนดขั้นตอนของกระบวนการนิเทศการศึกษา ที่เรียกว่า "PIDRE" มี 5 ขั้นตอน คือ

- ขั้นที่ 1 วางแผนการนิเทศ (Planning-P)
- ขั้นที่ 2 ให้ความรู้ความเข้าใจในการทำงาน (Informing-I)
- ขั้นที่ 3 ลงมือปฏิบัติงาน (Doing-D)
- ขั้นที่ 4 สร้างเสริมกำลังใจ (Reinforcing-R)
- ขั้นที่ 5 ประเมินผลการนิเทศ (Evaluation-E)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2538, หน้า 16-22) เองก็กล่าวถึงการนิเทศเพื่อพัฒนาระบบนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัด ประกอบด้วยกระบวนการและขั้นตอนการดำเนินการ ไว้ว่า

1. ประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนา หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูลที่แสดงสภาพปัจจุบันของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วนำมาพิจารณาเปรียบเทียบกับข้อมูลที่แสดงภาพปลายทางหรือสภาพความสำเร็จของงาน ถ้าข้อมูลแสดงสภาพปัจจุบันสอดคล้องกับข้อมูลแสดงความสำเร็จของงาน หรือดีกว่า หรือสูงกว่า แสดงว่าความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข ไม่มี แต่จะต้องมีการเพิ่มความคาดหวังให้พัฒนาต่อไป แต่ถ้าข้อมูลแสดงสภาพปัจจุบันไม่สอดคล้องกับข้อมูลแสดงภาพความสำเร็จของงาน หรือด้อยกว่า ก็แสดงว่ามีความต้องการจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข
2. วิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยเพื่อกำหนดจุดที่จะพัฒนา หมายถึง การวิเคราะห์ผลหรือข้อมูลที่ได้จากการประเมิน และองค์ประกอบที่ส่งผลต่อสภาพความสำเร็จของงาน เพื่อประโยชน์ในการกำหนดจุดที่จะพัฒนาและการประเมินแนวทางเลือกเพื่อพัฒนา การเลือกจุดที่จะพัฒนาให้ตรงกับสภาพความพร้อมของหน่วยงาน จะทำให้การนิเทศเพื่อพัฒนาระบบนิเทศภายในโรงเรียนมีโอกาสประสบความสำเร็จได้ ในขณะที่เดียวกันถ้ามีความต้องการจำเป็นที่จะพัฒนาในจุดที่ตรงกันข้อจำกัดของหน่วยงาน ก็มีความจำเป็นที่จะต้องขจัดข้อจำกัดนั้นออกไปด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือพัฒนาหรือปรับปรุงให้ข้อจำกัดนั้นหมดไปหรือมีน้อยลง

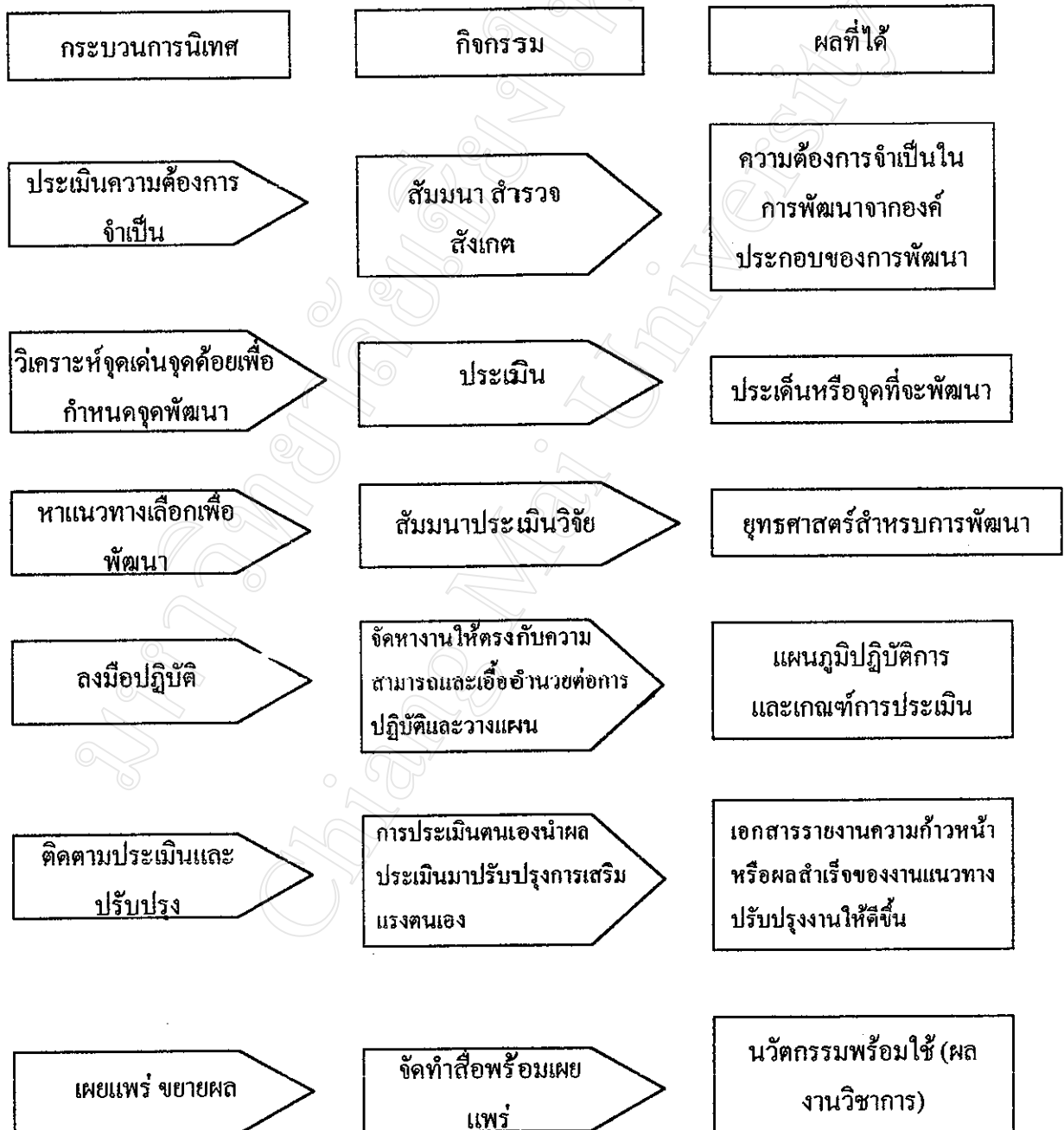
3. การหาแนวทางเลือกเพื่อพัฒนา เป็นการพิจารณาเลือกยุทธศาสตร์ที่จะใช้ในการปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนาให้มีความเป็นไปได้ หรือมีโอกาที่จะประสบความสำเร็จมากที่สุด โดยคำนึงถึงจุดที่จะพัฒนาและความพร้อมหรือข้อจำกัดของหน่วยงาน การหาแนวทางเลือกเพื่อพัฒนา มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้คือ

4. การลงมือปฏิบัติ เป็นการนำยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้มาลำดับขั้นตอนการดำเนินการ และกำหนดสิ่งสนับสนุนในการดำเนินการ

5. การติดตามประเมินผลและปรับปรุง เป็นการรวบรวมข้อมูลด้านการดำเนินการนิเทศ ผลที่ได้รับระหว่างดำเนินการและเมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินการตามแผนพื้นที่นิเทศ ข้อมูลที่ได้นำไปเปรียบเทียบกับสภาพความสำเร็จของงาน หากพบว่ายังไม่เป็นไปตามสภาพความสำเร็จที่กำหนดไว้ ก็ต้องพิจารณาว่ามีข้อบกพร่องตรงไหน อย่างไร และหาวิธีการพัฒนาให้ดีขึ้น หากพบว่าการดำเนินการตามแผนนิเทศบรรลุที่คาดหวังไว้ แต่จากการดำเนินการพบว่ามียุทธศาสตร์ที่ดีกว่า มีประสิทธิภาพสูงกว่า ก็อาจพิจารณาปรับปรุงให้ดีขึ้นอีกได้

6. การเผยแพร่ ขยายผล จากการดำเนินการตามขั้นตอนดังกล่าวข้างต้น ผลที่ได้คือการบรรลุผลในการพัฒนา หรือนวัตกรรมที่พร้อมจะเผยแพร่ ขยายผลต่อไป การเผยแพร่ขยายผล การดำเนินการตามขั้นตอน กระบวนการนิเทศเพื่อพัฒนาระบบนิเทศภายในโรงเรียน นี้ สรุปเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 การดำเนินการตามกระบวนการนิเทศเพื่อพัฒนาระบบนิเทศภายในโรงเรียน

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2538, หน้า 23)

การศึกษาที่เกี่ยวข้อง

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายในโรงเรียน ที่นำมาอ้างอิงในการจัดทำคราวนี้ เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาสภาพการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาการนิเทศภายในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังที่จะนำเสนอต่อไปนี้

อุทิศ จัตติวงษ์ (2531, หน้า 123-124) ได้วิจัยเรื่องการนิเทศงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยตามขอบข่ายงานวิชาการ 9 ด้าน มีดังนี้คือ

1. ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ผู้บริหารควรจัดหาหลักสูตรและ เอกสารหลักสูตรให้ครูอย่างเพียงพอ และจัดให้มีการชี้แนะนำทบทวนการใช้หลักสูตร ตลอดจนการติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ
2. ด้านการเรียนการสอน ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องดำเนินการนิเทศครูผู้สอนในการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้มีความเข้าใจและปฏิบัติได้ถูกต้อง
3. ด้านงานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน ผู้บริหารโรงเรียนควรให้ความสำคัญในการนิเทศงานวิชาการด้านวัสดุประกอบหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอน และสนับสนุนในด้านงบประมาณ ส่งเสริมให้ครูได้ผลิตสื่อ การใช้ การบำรุงรักษาและจัดให้มีศูนย์เกี่ยวกับการเรียน
4. ด้านการวัดผลและประเมินผล ผู้บริหารโรงเรียนควรกำหนดให้มีการวัดผลประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ และแนะนำการกรอกการวัดผลประเมินผลแก่ครูผู้สอนอย่างถูกต้อง
5. ด้านงานห้องสมุด ผู้บริหารโรงเรียนควรจัดให้มีมุมหนังสือ และห้องสมุดในโรงเรียน และส่งเสริมให้ครูบรรณารักษ์ หรือครูเจ้าหน้าที่จัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้ห้องสมุด เพื่อการศึกษา ค้นคว้าของนักเรียน และการใช้ห้องสมุดเพื่อการจัดกิจกรรมการนิเทศการสอนของครู
6. ด้านงานนิเทศการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนควรจัดให้มีการนิเทศการศึกษาในโรงเรียน โดยความร่วมมือของบุคลากรทั้งหมดภายในโรงเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนได้ดียิ่งขึ้น

7. ด้านการวางแผนและกำหนดวิธีการดำเนินงาน ผู้บริหารโรงเรียนต้องมีการวางแผน และกำหนดวิธีการดำเนินงาน โดยจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาระยะ 5 ปี และพัฒนาการศึกษาประจำปี พร้อมทั้งมีการติดตามประเมินผลและรายงานผลไปยังหน่วยงานต้นสังกัดด้วย

8. ด้านงานส่งเสริมการสอน ผู้บริหารโรงเรียนควรส่งเสริมสนับสนุนให้ครูศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมทั้งในและนอกเวลาราชการ ทั้งในและต่างประเทศ เช่น ให้ลาศึกษาต่อ การจัดประชุม สัมมนา เป็นต้น

9. ด้านงานประชุมอบรมทางวิชาการ ผู้บริหารโรงเรียนควรจัดให้มีการประชุม อบรม ทางวิชาการอย่างมีระบบ มีขั้นตอน รูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม มีการนัดหมายเพื่อปรึกษาหารือ ถ่ายทอดเรื่องราวข่าวสาร การแก้ปัญหา หาคำตอบและปรับความคิดเห็นของกลุ่มบุคคลให้รับข้อสรุป และแนวทางในการปฏิบัติงานอย่างเดียวกัน

สำหรับ นิตยา ปรีชาหาญ (2523, บทคัดย่อ, หน้า จ-ฉ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร มีผลการวิจัยที่พอสรุปได้ ดังนี้

1. การจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษา ผู้บริหารและครูปฏิบัติการ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า โรงเรียนได้มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งลำดับในการปฏิบัติ จากมากไปหาน้อยได้ คือ การจัดทำและใช้โสตทัศนูปกรณ์ การส่งเสริมวิชาการ กิจกรรมเสริมหลักสูตร กระบวนการนิเทศการศึกษา การประเมินผล การนิเทศและสุดท้าย การนิเทศการศึกษา ภายในโรงเรียน

2. การปฏิบัติด้านโครงการและกิจกรรมที่ปฏิบัติจริงในโรงเรียนประถมศึกษา ด้าน การส่งเสริมวิชาการและการจัดทำและใช้โสตทัศนูปกรณ์ ผู้บริหารมีความเห็นว่า การปฏิบัติอยู่ในระดับมาก แต่ครูปฏิบัติการมีความเห็นว่าการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

3. ปัญหาและอุปสรรค ในการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนทั้งด้านกระบวนการ และกิจกรรม พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูปฏิบัติการมีความเห็นสอดคล้องกันว่า มีปัญหาในการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งจัดลำดับปัญหาจากมากไปหาน้อย ดังนี้ กระบวนการนิเทศการศึกษา

การประเมินผล การทำและใช้โสตทัศนูปกรณ์ การนิเทศการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตร การนิเทศการศึกษาในโรงเรียน สุดท้ายการส่งเสริมวิชาการ

ส่วน นิกร เพ็ญเวียง (2537, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การใช้กระบวนการนิเทศภายใน โรงเรียนตำบลริมบึง จังหวัดลำพูน ประชากรที่ใช้ศึกษา คือ บุคลากรในโรงเรียน ตำบลริมบึง จังหวัดลำพูน ประกอบด้วยผู้นิเทศ จำนวน 5 คน ครูจำนวน 13 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษา 224 คน ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการนิเทศภายใน เป็นการดำเนินงานในลักษณะการทำงาน แบบวิทยาศาสตร์ที่อาศัยเหตุผลและสติปัญญาในการทำงานร่วมกันของคณะครูภายในโรงเรียนเพื่อที่จะปรับปรุง และพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนการสอน ให้บรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการ ถ้าหากมีการนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง เป็นระบบ ขั้นตอนต่อเนื่อง สม่่าเสมอเป็นรูปธรรมชัดเจนแล้ว จะทำให้คณะครูเกิดความเข้าใจตรงกัน ร่วมมือร่วมใจกันทำงานมากขึ้น เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และเกิดขวัญกำลังใจในการทำงานอันจะส่งผลถึงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ส่วน ญัตติ และอุปสรรคของการดำเนินการตามกระบวนการนิเทศภายใน พบว่าผู้นิเทศ บางคนยังขาดความรู้ทักษะในการนิเทศภายใน คณะครูมีภาระหน้าที่หลักมากมายไม่สามารถดำเนินการได้อย่างสม่ำเสมอ ในทุกขั้นตอนเวลาในการพบปะเพื่อชี้แจงต่าง ๆ มีน้อย รวมถึงการขาดแคลนงบประมาณที่สนับสนุน

สำหรับ สิริปรานี วาสุเทพรังสรรค์ (2531, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง พัฒนาการ ในการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สิงห์บุรี ผลการวิจัยพบว่าสภาพปัจจุบันและปัญหาในการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนทั้ง 3 งาน คือ งานวิชาการหรือการเรียนการสอนภายในโรงเรียน งานพัฒนาครูภายในโรงเรียน และงานจัดสิ่งสนับสนุนและบริการด้านอื่น ๆ ด้านกระบวนการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน มีการปฏิบัติทั้ง 5 กระบวนการคือ กระบวนการวางแผน กระบวนการ จัดองค์การ กระบวนการนำ กระบวนการควบคุม และกระบวนการประเมินผลการปฏิบัติงาน ด้านปัญหาในการจัดการนิเทศ การศึกษาภายในโรงเรียน โรงเรียนมีปัญหาด้านบุคลากรเป็นปัญหาสำคัญอันดับหนึ่ง ได้แก่ โรงเรียน ขาดครูที่มีทักษะและความสมารถที่จะช่วยทำหน้าที่เป็นผู้นิเทศ และผู้นิเทศไม่มีเวลาเพียงพอที่จะ จัดดำเนินงานนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

นอกจากนั้น ประพันธ์ แสงเพ็ญ (2537, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง คุณลักษณะและบทบาท ของผู้บริหารโรงเรียนที่เอื้อต่อการนิเทศภายในโรงเรียน ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนและ ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดในเขตภาคเหนือตอนบน มีผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนที่เอื้อต่อการนิเทศภายในโรงเรียน พบว่า ด้านคุณธรรมในเรื่องมีความซื่อสัตย์สุจริต ด้านบุคลิกภาพในเรื่องการแต่งกายเหมาะสม สะอาด สุภาพ เรียบร้อย ด้านความเป็นผู้นำในเรื่องมีความรับผิดชอบ ด้านมนุษยสัมพันธ์ในเรื่องมีอัธยาศัยดี มีน้ำใจต่อทุก ๆ คน ด้านการบริหารงานบุคคลในเรื่องเปิดโอกาสแสดงความรู้ความสามารถทางวิชาการ ด้านกระบวนการกลุ่มในเรื่องมีความเสียสละทำงานร่วมกับครูด้วยความเต็มใจ ด้านความรู้ความสามารถในเรื่องมีความรอบรู้ทันต่อเหตุการณ์ ด้านการวัดและประเมินผลในเรื่องมีความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการวัดและประเมินผล ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนมีความคิดเห็นแตกต่างกัน

ส่วนประโยชน์ เจริญบุท (2540, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลการใช้กระบวนการนิเทศภายในโดยคณะครูมีส่วนร่วมในกลุ่มโรงเรียนพิมาย สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า เมื่อนำกระบวนการนิเทศภายในโดยคณะครูมีส่วนร่วมไปใช้แล้ว พบว่า ได้มีการปฏิบัติตามกระบวนการนิเทศภายในเพิ่มเป็นระดับมากทุกขั้นตอน ซึ่งแต่เดิมมีการปฏิบัติในระดับปานกลาง โดยเฉพาะในเรื่องการให้คณะครูมีส่วนร่วมในการศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและความต้องการ โรงเรียนมีการกำหนดเป้าหมายในการวางแผนปฏิบัติการนิเทศไว้ชัดเจน ให้โอกาสคณะครูแสดงความคิดเห็น ปรับปรุงแผนการปฏิบัติการนิเทศให้สอดคล้องกับความต้องการของคณะครู ส่วนการจัดทำสื่อและเครื่องมือ การนำสื่อและเครื่องมือไปใช้ในการนิเทศยังมีการปฏิบัติน้อยกว่าทุกขั้นตอนการนิเทศภายใน นอกจากนี้ผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูเห็นว่ากิจกรรมการนิเทศภายในที่มีการปฏิบัติจริงเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคลากร และการพัฒนาการเรียนการสอน อีกทั้งเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนตรงต่อความต้องการของคณะครูมากที่สุดคือ กิจกรรมเยี่ยมนิเทศชั้นเรียน รองลงไปคือ กิจกรรมการระดมความคิด การสนทนาทางวิชาการ การประชุมปฏิบัติการ และการประชุมก่อนเปิดเรียนตามลำดับ

สำหรับพิชัย อุ่แสง (2540, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีความเห็นว่าการดำเนินการตามกระบวนการนิเทศภายในอยู่ในระดับมาก ในขั้นตอนการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ ผู้บริหารมีความคิดเห็นว่าได้ดำเนินการในระดับปานกลาง โดยเรียง

ลำดับดังนี้ คือ การปฏิบัติการนิเทศภายใน การวางแผนและกำหนดทางเลือก การประเมินผลและรายงานผล และขั้นตอนการสร้างสื่อ เครื่องมือ และพัฒนาวิธีการนิเทศ ส่วนครูผู้สอนมีความเห็นว่า ได้ดำเนินการทุกขั้นตอนในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับดังนี้ การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ การวางแผน และกำหนดทางเลือก การปฏิบัติการนิเทศ และสร้างสื่อ เครื่องมือ และพัฒนาการ และขั้นตอนการประเมินผลและรายงานผล

สำหรับปัญหาการดำเนินการตามกระบวนการนิเทศภายใน พบว่าบุคลากรไม่เพียงพอ งบประมาณไม่เพียงพอ ผู้บริหารมีภารกิจมาก มีการวางแผนแต่ไม่ปฏิบัติตามแผนอย่างต่อเนื่อง ไม่มีการดำเนินการประเมินผล การนิเทศไม่ต่อเนื่อง

สำหรับข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนากระบวนการนิเทศภายใน พบว่าควรจัดสรรบุคลากรให้เพียงพอ จัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ การอบรมให้ความรู้เรื่องการสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ ปฏิบัติตามแผนอย่างต่อเนื่อง มีการประเมินผลอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ มีการประชุมนำผลการประเมินมาใช้ในการวางแผนนิเทศ

ส่วน ทองใบ อุ๋เงิน (2540, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างรูปแบบการนิเทศ การเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า วิธีการนิเทศที่ทำให้ครูทำการนิเทศกันเองเป็นการมองเห็นปัญหาที่ชัดเจนร่วมกันโดยไม่ต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญในการปฏิบัติการนิเทศ เป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ ครูไม่เกิดความรู้สึกว่าเป็นการตรวจสอบ ทำให้เสียขวัญและกำลังใจในการสอน เป็นวิธีการที่ให้ผู้บริหารมีเวลาในการปฏิบัติงานด้านอื่น ๆ มากขึ้น ครูได้รับเทคนิคและวิธีการสอนที่หลากหลายโดยการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เพื่อนำไปใช้ปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ควรที่นำแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา ไปเผยแพร่เพื่อให้สามารถใช้เป็นวิธีการนิเทศภายในได้อีกวิธีหนึ่ง โดยให้ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้เริ่มดำเนินการ กำหนดเป็นนโยบายและวิธีปฏิบัติให้ชัดเจน พร้อมทั้งการสนับสนุน

สำหรับ สว่าง ท้าวอาจ (2540, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา ได้พบว่าในด้านรูปแบบกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน 6 ขั้นตอน สรุปได้ว่าเป็นกระบวนการทำงานที่เป็นระบบ มีลักษณะเป็นการประสานพลังกาย พลังใจ และพลังความคิดของครูทุกคนภายในโรงเรียนเข้าด้วยกัน เพื่อที่จะปรับปรุงพัฒนา

ประสิทธิภาพการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยร่วมทำงานเป็นทีม ภายใต้บรรยากาศของความเป็นเพื่อนร่วมวิชาชีพ ยอมรับนับถือกันและกัน ผู้บริหารและผู้นิเทศจะอยู่ในฐานะผู้นำในการจัดการ เตรียมการประสานการทำงานอย่างพร้อมเพรียงทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ มงคล อินทนา (2538, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา เรื่อง แนวทางพัฒนาการนิเทศการสอนของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาสรุปได้ว่า การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ ส่วนใหญ่ ข้อมูลไม่ชัดเจน คงไม่ให้ความสนใจ ไม่ยอมรับผู้นิเทศ ผู้บริหารต้องการให้มีการประชุมชี้แจงให้ครูเห็นความสำคัญของการนิเทศการสอน มีการจัดระบบข้อมูลและสารสนเทศให้ชัดเจน ควรพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนให้วิเคราะห์พฤติกรรมการสอนของครู มีการประชุมชี้แจง ประชุมสัมมนาให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและแก้ปัญหาาร่วมกัน มีการจัดระบบข้อมูลและสารสนเทศให้ชัดเจนด้วยการปรับปรุงระบบงานสารบรรณ การเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ มีการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบและมีการประสานงานด้านข้อมูลจากศึกษานิเทศก์

ส่วน วิเชียร ติยานันท์ (2540, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ทางเลือกในการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ คือ ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศภายในโรงเรียน มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า สภาพการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน ได้ดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง ทางเลือกในการนิเทศภายในมีความต้องการให้ปฏิบัติในระดับมาก

ปัญหาและข้อเสนอแนะของการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา พบปัญหาในเรื่อง ผู้นิเทศมีงานที่รับผิดชอบมาก ไม่มีเวลาดำเนินการนิเทศ นิเทศไม่ต่อเนื่อง บางส่วนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศภายใน ผู้รับการนิเทศไม่มีส่วนร่วมในการวางแผนการนิเทศ ขาดสื่อและเครื่องมือในการปฏิบัติการนิเทศและการประเมินผลการนิเทศ ส่วนข้อเสนอแนะ คือ ควรจัดให้มีผู้รับผิดชอบการนิเทศเป็นหน้าที่หลัก และลดงานด้านอื่นของผู้นิเทศลง ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศควรมีการวางแผนการนิเทศร่วมกัน และควรจัดอบรมสัมมนาในเรื่องการนิเทศภายในให้แก่ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศให้เข้าใจและเห็นความสำคัญของการนิเทศภายในต่อการพัฒนางานการเรียนการสอน